

KHU HÒA BÌNH

Mình nhớ năm thi đỗ u BEPC (Trung học Pháp), ông cậu mua cho cái đồ ng h không ng i lá, hai cửa s và ba mái chèo hi u Citizen ti m đồ ng h Ti n Đ t ngay bên r p xi-nê Hoà Bình. Đồ ng tr c r p Hoà Bình thì ti m Ti n Đ t n m phía bên trái, sau m y cái panneau g n hình nh c a phim s p chi u trong nay mai, có rào l i s dân chúng bu n bu n đ p kính đ l y hình đem v nhà treo. R p xi-nê Hoà Bình to nh t trong ba r p chi u bóng Đà L t, xung quanh r p là các c a hàng nh đ c coi là trung tâm c a thành ph . Đi m đ c bi t là có m t cái chuông cao đ g n cái còi , báo đồ ng gi i nghiêm. Nhà mình Hai bà Tr ng mà còn nghe nên không hi u dân trong ph ch c nghe r t to.

Khu này tr c khi mình ra đ i là ch chính c a Đà L t, sau này Ch M i đ c xây c t thì khu ch này đ c đ p phá đ xây l i đ c dân đ a ph ng g i là Ch Cũ hay Khu Hoà Bình. Sau này, KTS Ngô Vi t Th thi t k thêm cái c u n i li n khu Hoà Bình t i l u 2 c a ch M i và cái c u thang t góc Lê Đ i Hành và Thành Thái xu ng ch M i ngay b n xe Lam, Chi Lăng. Tr c h i tr ng Hoà Bình là công tr ng khá l n c a hai đ ng Thành Thái t r p Ng c Lan đ n và đ ng Lê Đ i Hành t c u ông Đ o lên. M i l n có mít tinh thì đ c t ch c t i đây. H i nh th i đ nh t C ng Hoà, mình th y các cu c mít tinh c a đoàn Thanh niên C ng Hoà, áo xanh mà ông c là thành viên đ c t p h p t i đây. Sau này th i chính ph NCK, có cho đ ng m t pháp tr ng b ng bao cát g n khu bán Lan, phía sau vũ tr ng Tulipe Rouge.

Cửa vào rạp xi-nê Hoà Bình được nâng cao lên vì cái nền cửa rạp bên trong được xây cao hơn cửa ra vào và nghiêng thóp xuống màn hình để người đi đứng phía sau không bị cái đèn cửa khán giả phía trước che khuất cho nên phải bước lên mấy bậc thang cửa rạp vào foyer cửa rạp, bên trái là phòng bán vé mà mình từng chen lộn nhò đi ăn cơm để mua vé nhất là ba ngày Tết. Thường mấy ngày Tết họ chiếu phim thì nhất vì ai cũng đi coi, sau đó vài tuần khi khán giả hết tiền lì xì thì mới chiếu phim hay. Đi đi phòng bán vé là nơi quàng cáo các hình ảnh cửa phim đang chiếu hay sắp chiếu. Sau khi chen lộn mua được vé thì phải bước lên vài thang cửa rạp vào được hội trường. Bên trong được chia làm hai dãy ghế. Hình như có ba loại vé cho ba loại ghế xanh vàng đỏ. Vé đắt nhất là màu xanh, gần cửa ra vào, sau đó vàng thì phải, rồi đỏ gần màn hình. Hồi này mình hay mua vé bình dân, người hàng ghế đầu nên coi xong thường là hai suất cho đã ghi nên bước ra khỏi rạp là đối meo, mặt hoa, chóng mặt. Mình coi đây Dr. Zhivago, Le Cid, Tôn Thu Hoàng, La colère d' Achille, Tân Đức Thọ Đợi Hiệp có Khổng Đợi Vở đóng, Thập Tam Thái Bỏ mà cuối cùng KĐV bắt Mã phân thân...

Sau năm Mậu Thân thì mình như có lộn lính Lọc Lọc ng Đốc Biệt cửa M g m toàn người Nùng, gần Tàu,... được M trở lại ng đi lòng các lính cảnh sát đã chiếu đánh. Mình đang chờ đợi thì nghe súng liên thanh thì người nhiên vì đó lính VNCH xài toàn M1 hay Garant bắn từng viên, chỉ có AK 47 mới bắn liên thanh được như người nghe khác, nhìn ra thì thấy vài tên lính cảnh sát đã chiếu chĩa súng xuống xe lam rồi chĩa vào đợi chờ núp, trong khi mấy tên lính LLDB ôm súng AR17 chĩa đi lòng. Sau này mới hiểu lý do; có một tên LLDB gần Hoa đang đứng chờ và tên soát vé ở rạp Hoà Bình thì có mấy tên lính cảnh sát đã chiếu mũ vào coi cửa như người tên LLDB không cho bị CSDC đánh thì anh chàng này chĩa và trừ kẻ lính LLDB mà mình có biệt vài tên vì trên được Thi Sách có tên Dũng đứng bò, người Nùng, nói giọng bắc cửa dòng họ nó đi LLDB hay lái xe Jeep M và, đeo súng AR 15, lộn được cá nhân loại như ,...

Cửa rạp thì có hai cửa thoát phòng cháy, bên phải thì chĩa thẳng ra ngoài cảnh tiệm bazar cửa mặt ông người chà và còn cửa bên trái thì chĩa thẳng ra bên tiệm kính Anh Lân. Phía sau chĩa tiệm Thanh Nhàn, nơi có con được đi xuyên khu Hoà Bình từ tiệm Mekong xuống cửa thang vô lộn hai cửa chĩa M thì có một cái cửa đôi phòng cháy. Hồi trước cửa rạp này như nên các gánh hát cửa lộn không mấy chĩa này vì không làm sân khấu được nên chỉ có thể chĩa để nhấc cửa Phi Thoàn, Tùng Lâm thôi. Trường Văn Học thường mấy rạp này để chiếu

phim hay vẫn nghe cho học sinh có thể nghe xem. Mình nhớ coi phim Nghe Chiếu có nghe ở địa phương Bình Định nghe đóng và một lần nghe Văn Học có thể nghe vẫn nghe có một ban nhạc Rolling Wheels chơi.

Ông chủ tiệm đồng hồ Tiễn Đột, người ở Bắc, có cái tiệm coi như riêng biệt ở khu này vì ba căn nhà phố, sát góc bên trái của phố Hoà Bình. Lúc mới xây thì chia ra từng căn có tiệm sửa radio Việt Quang nghe đến đâu có người bán thì mở cửa hàng bên cạnh mua, nên riêng thêm tiệm của họ. Mọi người đi bắt phố ở khu này, mình hay ghé để xem đồng hồ Seiko, Bulova, Citizen,... Mình thích nhất là Seiko nghe ông chủ mua nhiều Citizen vì riêng nghe cũng là niềm hạnh phúc vô biên. Sau này sang tây thì cái đồng hồ này chết máy nên cũng không đeo đồng hồ nữa đâu.

Năm ngoái vợ thăm Đà Lạt mình vợ nhận thấy cái đồng hồ con gà treo trên tường mà 50 trước bà chủ mình mua ở tiệm này, nay không còn chơi nữa. Năm 3ème mình bắt đầu không thấy rõ chữ trên bảng nên phải xin lên bàn đồng hồ nghe ông chủ không cho đi khám một lần khi sang Văn Học thì ông quá ngỡ ngàng ông chủ đưa ra tiệm kính Anh Lân để đo một thì thấy trên 4 độ. Có lẽ ông chủ mình là người ở Bắc Kỳ nên quen hay mua đồng hồ mở tiệm do dân Bắc có ý làm chủ. Tiệm Anh Lân cũng riêng từng người tiệm Tiễn Đột, có cái bảng chữ chết khi khám một giờ để xem đồng hồ của khách hàng. Vợ anh em mình đồng ý là thân chủ của tiệm Anh Lân đến 75. Tiễn Đột thì sau 75 không thấy trở lại Đà Lạt.

Cửa hàng tiệm Anh Lân là tiệm sửa radio Việt Quang, có đầu băng nhạc chủ của nên đâu đó đi ngang là nghe nhạc Phụng Hoàng vang lên trong. Có lẽ đây tiệm này hàng Tây hay Nam nên thấy có một vài, bình thường cáo đồng hồ che nắng mưa. Nghe nói bà Việt Quang nay sống ở phố Cô Giang, trước Lan bán. Ông chủ mình thân với ông Việt Quang nên hay tiếp xúc đây với nhóm đồng chí phái viên của tờ báo Tiễn Tuyển và Con Ông. Trong nhóm này có chú Nê, anh của chú Ngô ở phố Cô Giang hay hát trên đài phát thanh Đà Lạt. Chú Nê ngày xưa có đi tù chung với bà chủ mình khi tham gia kháng chiến chống Tây. Chú Ngô đi lính, hay đánh bóng bàn với anh Tín, du học bên Nhật với, đánh kèn ở cửa mồi, vô địch vùng 2 ở cái tiệm cho mở bàn đồng hồ Minh Mạng, ngay dưới Tầng Bốt Hồ, đi diên tiệm chè Long Phụng Lưu. Mọi người có tin gì thì ông chủ mình hay đánh điện tín về Saigon. Nhóm này hay trú ở nhà hàng Mekong nên tiếp xúc với ông bà chủ mình khi xưa. Mình có ăn mì xào với ông chủ tiệm này một lần khi đến buổi Trung học Pháp.

Nguyễn Bình, ông th y d y Thái c c đ o c a mình b 302 ch a súng đánh h i đ ng t i đây khi ng i u ng cà phê v i hai cô gái. Ông này ch đ y gì c , c vát xe moto 125 cc ch gái ch y vòng vòng.

C nh t i m Mekong thì có t i m bán radio, máy truy n hình Vi t Hoa. Dãy nhà này r t sâu, ăn ra phía sau t i cái đ ng nh phía sau, hình nh tên đ ng là Nguyễn Bi u n i đ ng Minh M ng và Tăng b t H , có m y quán nh bán th c ăn, có bà 7 Qu c bán s a đ u nành. Mình nh có l n ông c mình đ n vào t i m Vi t Hoa bán máy truy n hình, máy nghe đĩa nh c, radio,.. Mình mê cái tivi vì lúc đó bu i chi u đang phát sóng ch ng trình đ vui đ h c r i vài tu n sau th y ông c bê cái máy nghe đĩa v , cũng to nh máy tivi, có b n chân, có radio và máy quay đĩa, hi u Panasonic. Ông c mình mua đĩa hát và đi Th ng t i m Hi p Th nh, đ ng Duy Tân cho mình m y cái đĩa c i l ng cũ 78 tours vì đ o đó ng i ta s n xu t đĩa 45 vòng có hai b n nh c hay 33 vòng có nhi u b n nh c còn 78 vòng thì nó dày và n ng. Khi đĩa quay thì mình cũng chóng m t vì 78 vòng/ phút, s rè kim hay cà lăm. M y cái đĩa cũ này hay b rè nên c b cà lăm. Út Trà Ôn hát 30 năm qua, 30 năm qua, 30 năm qua,...Cũng nh m y đĩa c i l ng này mà mình m i bi t Tỉnh Anh Bán Chi u c a Út Trà Ôn nên b t đ u mê c i l ng t đ o đó.

Năm M u Thân, gia đình dì Ba Ca trên s 4 ch y t n c xu ng nhà mình. Dì Ba Ca kêu m ngo i mình b ng Dì, khuôn m t r t gi ng bà ngo i còn đ ng Ba Ca thì làm ty Ki n Thi t thì ph i. Th i Tây, đ ng làm ngh tiêm thu c phi n cho m y đ t c a nàng tiên nâu. Đ ng hay k chuy n dân đi ăn tr m ngày x a, th i thu c mê vào nhà r i c y c a vào ăn tr m hay cách t m thu c bàn đèn ra sao đ đ c t i n boa. Khi VC vào thì gia đình dì đào h m phía sau v n đ núp. Hôm m ng Ba khi nghe ti ng súng và bom êm nên đ ng Ba Ca chui ra kh i h m đ lên bàn th l y t i n ông bà đ xin m y đ n bánh tét cho m y đ a con ăn thì nhìn ra sân th y qu bom ch a n n m chìm ìn tr c sân. Hai phút sau là c nhà b c a, ch y l y ng i xu ng nhà mình xin tá túc.

Dì đ ng có 5 trai 1 gái, anh đ u tên Vi t, h c ngh th t i n t i m Lu ng Đi n c a ông n i Tr n Tr ng Ân đ ng Phan Đình Phùng, bên c nh có chi c xe mì c a bà Tàu bán mì v t t i m bu i chi u, hay đeo con phía sau l ng đ bán mì còn ông ch ng thì t i ngày binh x p xám ch ng. Anh Vi t sau này đi Xây Đ ng Nông Thôn t Tùng Nghĩa. Ng i k là

ch Hoa, r i anh Hi p, Thành (B n l a c a Tr n H ng Đ o) nghe nói sau này làm ngh c t tóc La S n Phú T r i Tèo Anh, Tèo Em ... M i t i sau khi ăn c m là hai gia đình ng i quanh cái máy nghe tin t c đài BBC ch ng trình Vi t Ng , r i m m y cái đĩa c a ban AVT 45 vòng. C nghe đi nghe l i m y đĩa hát này trong vòng ba tháng nghĩ hè b t đ c dĩ vì VC có ch i thêm t ng công kích đ t 2, nên ngày nay mình có th gi gi ng Hu , B c, Qu ng,.. Ngày nào hai gia đình đ u ng i bên cái máy, nghe t i nghe lui đ n h t m y đĩa thì nghe l i r i c i đ n ngày nay mình v n còn thu c m y bài này. Sau này t i th i nghe băng lo i 180 thì ông c có mua cái máy hi u TEAC r i râu băng i ti m Vi t Quang. D o ông bà c mình sang ch i, mình có đ a ông bà c đi ngày Đà L t thì có g p bà Vi t Hoa đang i qu n Cam.

C nh Vi t Hoa là ti m c a bà Phúc Th Lai, bán vải r i đ n ti m Chà Và, chuyên bán đ M ph m cho ph n nên mình ch nh s s r i đ n ti m Đ c X ng Long, bán t p hoá r i L u Vĩnh Ký bán s t, có thêm cái ti m i bên đ ng Duy Tân. Ông L u Vĩnh Ký này, ngày x a mu n h i bà c mình cho con trai c a ông ta nh ng bà c không ch u, n u không thì nay mình đã mang tên L u Linh.

Đ i di n ti m ăn Mekong, góc đ ng Tăng B t H thì có ti m vàng Bùi Th Hi u, con c a ông Bùi Duy Ch c, có m y ng i con h c Yersin, nghe nói nay i bên Pháp. Ti m này đ c coi là m t trong nh ng ti m vàng đ u tiên i Đà L t, bên c nh là ti m gi y Trung Vi t r i ti m sách Liên Thanh, có con h c Yersin r i đ n nhà in Lâm Viên c a th ng Ph c, ng i cao cao mà có th i mình h c t chung i nhà tên này v i anh Mai, con ông th y Kim, ng i B c i trong xóm, sau l ng phòng m ch Bác sĩ L ng, ông n i c a Tu n Toto i Phan Đình Phùng. Anh chàng này h c Yersin l p première, m t con m t b h hay lé sau này đi đâu không bi t. Có l n hè mình h c t v i ch c a m t tên Hà, h c chung i Yersin i góc Duy Tân và Phan Đình Phùng, sau bi t th c a gia đình tên Hà này, hình nh dân b c k là đ ng Th Khoa Huân. Mình có g p l i ông th y Kim khi v thăm Đà L t trong lúc ăn ph v i ông c i b n xe Tùng Nghĩa, sau l ng khu Hòa Bình, k sang M r i v VN s ng v i bà v th hai, c nh ti m Lâm Viên thì có ti m ph gà B c H ng, nhà Nguy n Đ ng S n có th i h c chung v i mình sau qua tr ng Vi t tr c, đ u Tú tài đi du h c i Pháp tr c mình m t năm, h c i Troyes, nghe nói nay v n i Pháp, l y v made in VN. Tên này đ o đi H ng Đ o th ng đ c xem là h ng đ o viên g ng m u, hình nh chung đoàn v i Đinh Gia Lành, Nguy n Trung Thi n. C nh đó thì có ti m Ph Tùng, b cháy sau M u Thân c nh cái đ c đi xu ng đ ng Phan Đình Phùng g n ti m b o hi m Nguy n Đình Hoè và ti m u n tóc

Ba Lê. Mình nhớ đó đúng nhà mình bên Hai Bà Trưng thấy là khói mù nh thì VC tng t n công hình nh cây xăng b n xe g n đó b cháy. Sau này xây i thì r t đông khách nh các th y đ a lí b o mua nhà cháy là hên, làm ăn phát đ t.

Black paint cho tui b túc thêm m y" căn h "c a khu nhà tui .C nh nhà in Lâm Viên (mà bây gi đ i thành khách s n Europa) là nhà hàng c m tám giò ch c a thím M H ng (m c a Nguy n đ ng S n, b S n làm trên đài phát thanh Dalat),k đó là ph Tùng ,nhà may Ngân (tr c đó là ti m ăn B c H ng) , nhà hàng Mai H ng (cháu c a thím M H ng), nhà hàng tàu c a bà Sao,ngân hàng phát tri n nông nghi p, khách s n c a ông Ngô La, lò bún bà Ho t, nhà sách Kh i Minh , ti m bánh r ng vàng H i D ng,nhà may Chí Công,ti m giày Khanh...(wow nh đ c m y bài v Dalat c a đen thui mà mình cũng sáng ra m t chút). Tr c đó khi ti m ph Tùng b cháy b m tui có mua i khu này và đ tính là s xây th ng xá Dalat ,nh ng xây đ c n a ch ng thì không m y ng i đ t mua gian hàng nên đã tr thành nhà .

Dãy đ i di n nhà sách Khai Trí thì có ti m giày Bata, ti m bà Phúc, bà Lê Th khiêm bán len. M t trong hai bà này là m c a Nam Trân hay Đào, h c Yersin v i mình. Có Ngân hàng Tín Nghĩa mà m t th i mình b ti n trong này tr c khi đi Tây. Phía bên góc g n c u thang vào ch M i thì có ti m bà Châu, ng i Hu bán xe đ p, Honda góc Phan B i Châu, sau này xây cái nhà m y t ng. Ti m c a ông Tây bán r u, ti m hình Nam S n và có ti m bán đ cho du khách mà h i nh mình l y m y b ch h t xanh đ tím vàng đ m v nhà r i m y anh em xúm i xâu ch , làm vòng đ giao i đ h bán cho du khách. Phía bên cái đ i nhìn xu ng ch m i thì có m y cái kiosque bán đ l u ni m cho du khách, h c a g thông, đánh vernis v thác Cam Ly, H Xuân H ng,....mình có h c ngh này tính sang Tây c a g bán ki m ti n ăn h c nh ng khi qua Tây thì không có đ t đ ng võ, ch có c a vài con r ng t ng Tây đ m. Hình nh Ngô Văn Thu 11B, có làm m y cái thi p, c t hình bóng con gái v i mái tóc th , dán gi y pelure tr ng hay h ng, thiên thanh r i ép hoa pensée vào r i đ m i m y cái kiosque này, bán cho con gái tr i b t m ng m , trai mê gái hay du khách. Ch này hay có m t ông bán bong bóng đ y xe đ p bán mà h i nh mình hay mua, g n m y hàng bán Hoa Lan và bãi gi xe Honda cho r p Hoà Bình.

Phía dãy Hoà Bình bên ph i c a r p thì có m t ti m bazar c a m t ông Chà và n đ mà tr c khi đi Tây, ông c mình có mua m t s i dây n t

cho mình ở đây. Có hai anh em họ c Tr n H ng Đ o có m t cái qu y tr c m t ti m, ch c thu c a cái ti m ở đây làm ngh ép nh a, ai có gi y t gi đ u đem ra đây b c nylon l i h t. H ch có cái bàn, g n cái fermature b ng s t trên mi ng g và cái bàn i b ng than thêm hai cu n nylon. H l y kéo c t gi y nylon theo kh r i k p gi y t vào, đ cái mé trên cái fermature r i l y cái bàn i, đ y trên cái kh n ch ng lên t m nylon đ tránh nh a ch y r i l y cái kéo c t g n gh l i ki m ti n d dàng. Sau này hai tên này đi lính nên ch còn ông b làm. Mình hay đ ng xem hai anh em này ép nylon khi trú m a ở đây.

Có lò bánh mì Vĩnh ch n và Vĩnh Hoà hình nh là anh em đ i đi n nhau trên đ u đ ng Duy Tân. Hình nh mình có h c chung v i Mã K i n L ng, con ti m Vĩnh Hoà, sau này h n đ i tên, khai tr t tu i thành Mã K i n H u, đánh vũ c u r t chi n. Sau M u Thân nhà h n mua đ c cái máy làm bánh mì b ng đi n đ u tiên ở Đà L t nên làm ăn r t khá gi , hàng ngày c th y Thiên H bu l i đ ng đ i mua bánh mì m i ra lò. Tr i l nh v a đi v a ăn cái bánh mì đi n m i ra lò r t là tuy t v i, n u ch u khó đ i v nhà thì l y b m n trét lên, ăn kh i chê t ng t ngày nay con mình thích bánh mì Tip Top hay Lee's sandwiches.

C nh ti m này có ti m thu c Tây Minh Tâm c a bác Ph n, nay ở San Jose. Lúc v t biên thì gia đình bác đ n tr i t m c ở ngo i ô Paris thì mình có ghé thăm nh ng sau này sang M sinh s ng, hình nh có cô con gái tên Lili h c Yersin v i mình m t th i. Nghe nói sau này l y con trai c a ông bà Đoàn, ở s 4, g n nhà Ph m Đình Kháng. Ch ng có th i cũng h c chung v i mình ở ersin, đi du h c bên M tr c mình, có em trai tên Trình, mà mình có m i đ n Văn H c đánh tr ng khi t ch c v n nh năm 12B. Ông bà Đoàn tr c 75 có xây xong hai ba căn nhà ngay khách s n C m Đô nhìn chéo qua đ c Nhà Làng. Mình có vào nhà này m t hai l n nghe m y tay này ch i nh c, hình nh b n ru t c a tên Trình là Les Marionettes vì c nghe h n hát đi hát l i khi n mình thu c lòng. Ông Đoàn làm v đ n cây r ng xu t kh u đ o đó nên đ c coi là đ i gia c a nh ng năm sau M u Thân. Nghe nói ông nay đã v l i s ng ở Đà L t v i ng i v sau này.

Sau này ti m bánh mì Vĩnh Ch n có trang b thêm cái lò bánh mì đi n nên b t tình tr ng ph i đ ng hàng gi d i tr i m a đ mua đ c ó bánh mì. Ngay góc Duy Tân và Minh M ng có ti m vàng Kim Th nh c a gia đình th ng Bi u, ng i Hu , bé con h c Yersin v i mình hay b b t n t nh ng nó có cái m m to nh t ersin nên sau này không tên nào

dám ăn hi p nó vì s b nó đem tam đ i t đ i ra ch i. G n đó hình nh có ti m vàng gì quên tên vì thiên h hay g i Bùi Vàng, nhà c a anh em Bùi Văn Đông, Bùi Th Hoa. Mình h c chung v i Bùi Văn Đông sau này h n h c nh y qua tr ng vi t r i đi du h c thì ph i. Bùi th Hoa nay ở Paris, quen thân v i cô em k c a mình, hình nh đi cùng ghe hay g p l i nhau ở Paris. Ch này có hai chi c xe đ y bán bánh mì th t, x t t ng t đ , d a leo. Bánh mì này h l y ở lò Phan Đình Phùng, ch d c đi lên nhà th Tin Lành, đ ng Hàm Nghi, có cái gi ng bên cây mít, c nh ch đ y c a ông giáo Kim mà mình có h c hè h i nh . H b b t n i khá nhi u nên phòng to ki u bánh mì ở Chè Cali. M i sáng có ông Tàu l y bánh mì ở đây b trong cái bao b trùm cái m n đ gi bánh mì cho nóng r i qua đ ng Hai Bà Tr ng rao bán, giao cho nhà mình năm , m i đ a n a ở nh ng m y đ a em l n ăn không đ nên mình ph i nh n đ i đi h c. Có l vì v y mà mình nh con nh t nhà vì hai th ng em cao h n mình g n m t cái đ u. Khu này còn có m y ng i bán cóc i, th m, b p n ng vào mùa l nh, xoa chút m hành lên trên ăn n c n . Bánh mì đ o đó mình mê nh t là bánh mì th t c a Tulipe Rouge ch b n xe đò Chi Lăng, làm theo ki u Tây, baguette có paté, sauce mayonnaise gói gi y tr ng in ch s ch s trong khi m y ch khác, gói b ng gi y báo nh ng đ t ti n. Ngoài ra có cái nhà làm bánh croissant ở góc Duy Tân, H i Th ng, ch gara Trung Tín ng qua bùng binh, đi ngang th m l ng l ng mình hay vào mua bánh m i ra lò ăn.

C nh ti m Vĩnh Ch n có ti m thu c Con Cua bán đ u nh thiên đ ng và r u thu c mà mình hay g i Hu nh Qu c Hùng là Kh ng Đ i V , tán gái nhanh nh th n. T ti m Vĩnh Ch n đi l i phía đ ng Thành Thái thì có ti m thu c Tây Nguy n Văn An, nhà hàng Shanghai mà mình hay đem b câu đ n đây bán. Đ o đó, nhà mình có nuôi B câu, mình s n chu ng r t đ p so v i nhà ông Quán nên chim c a ông ta hay đ đầu hay bay v chu ng c a mình đ cù r , đ p mái th là mình canh me, b t m y con chim đ i gái này đem ra ti m ăn này bán đ h làm B câu h m thu c B c , h t sen cho khách. K đó thì có ti m vàng c a bà T B , ti m Song Song c a Vĩnh Ít, ch c cùng dòng h v i Vĩnh Ch n, bán cà phê, trà r i đ n ti m ông bà Võ Quang Ti m mà bà c mình kêu b ng

Dì Đ ng, ch em b n dì v i m ngo i mình, bán r u. Khi m i vào Đà L t l p nghi p, ông Võ Quang Ti m làm ngh th may, sau xoay qua bán r u và thu c lá C m L . Th i Tây, thu c lá, thu c phi n và r u là do nhà c m quy n qu n lí nên ch có môn bài m i đ c bán. Ai n u r u l u hay bán thu c phi n l u b b tù. Ông Ti m là đ i lí ở vùng Cao Nguyên bán sĩ l i cho các ti m bán l trong vùng nên r t giàu, có m y ti m ở đ ng Hàm Nghi làm kho ch a r u và hàng. Mình

th y m y cái lu to b ng sành đ ng r u trong ti m. Khi bà c mình l p gia đình thì ông Ti m có nói xu ng thành ph Di Linh, ò nhà c a ông và bán r u ò đó nh ng bà c mình đã buôn bán ò ch cũ nay là r p Hoà Bình.

Th i Tây thì dân mình s nh t là lính Lê D ng (légionnaire) và M t G ch (malgache). Nhóm lính tr c là nh ng thành ph n b t h o, b ti n án t hình hay lính đào ngũ,... Khi vào đoàn lính này thì coi nh quá kh b xoá b nên lính này không s ch t, đi t i đầu là c p hi p t i đó còn lính m t g ch thì dân thu c đ a Pháp ò Madagascar, Phi Châu nh ng i VN đ c tuy n sang Pháp đánh gi c trong hai th chi n. Năm 1945, lính Tây thay th lính Anh, đ b l i Đông D ng đ gi i gi i quân đ i Nh t thì dân Đà L t b ch y t n c vì phong trào kháng chi n ch ng Pháp tuyên truy n, ông Ti m không ch u t n c , ò l i Đà L t và mua nhà c a dân ch y lo n v i giá r nh bèo nên sau này đ c coi là ng i giàu nh t Đà L t. Khi h i c thì có m t s ng i b chi m đ o t nhà c a, ti m buôn t ng t sau 75 nh ng không dám hó hé vì s b ch p m ũ theo Vi t Minh. Sau 75 thì nhà n c t ch thu h t c 100 căn nhà cho thuê, khách s n và tài s n trong th i k đánh t s n, nay hình nh ch còn m t căn nhà do m t ng i cháu ò thì ph i. L n đ u tiên v th m Đà L t thì có đi th m ông bà ò Mã Thánh do ng i con r KTS Ngô Vi t Th phát ho nh ng nay nghe nói khu này b gi i t a nên không bi t con cháu đ i đi đâu vì m y ng i con còn s ng đ u ò bên Pháp.

Nghe nói khu Hoà Bình là do ông Võ Đình Dung, th u khoán xây c t, ông ta làm ch m y căn ò d y ph này. Th i Tây, ông Võ đình Dung, bà con chi bên v mình đi th u xây c t r i t i Tây giao ti n gi nh ng t i nên không ki m l i. V ò nhà t i ng bà v th y ai v mách nên đêm khuya th c đ y, xét l i m i khám phá ra ti n gi nên đem đ t h t. V a đ t xong là b o an kéo l i l c soát nhà nh ng không th y nên sau đó ông bà m i cúng ti n xây chùa Linh S n, đ c xem là nhà h o tâm n i ti ng c a Đà L t r i h u trí, không làm ăn th u xây c t n a. Nghe k cách làm ăn h i nhau khi x a và ngày nay nên mình không dám nghĩ đ n làm ăn hay v sinh s ng t i VN.

C nh ti m ông Võ Quang Ti m thì có m t ngân hàng hình nh Đông Ph ng, Văn phòng Hàng Không Vi t Nam, đ n ti m ăn Nam S n tr c bãi xe taxi mà anh Bôn và Thanh c a đ i banh Đà L t b VC gài l u đ n n i xe b n ch t, cu i cùng là phòng nha sĩ Trình, b tên Hy h c Yersin v i mình có l n nh mình m y cái răng và m y thang c p n i đ ng

Thành Thái qua Tr ng Vĩnh Ký ch tr ng Đoàn Th Đi m mà mình
t ng h c H i Vi t M ở đây.

Phía sau dãy ph này là đ ng Tr ng Vĩnh Ký, có m y quán ăn mà n i
ti ng nh t là quán bánh xèo c a hai ông bà ng i Hu . Xa Đà L t 40
năm nh ng mình v n nh rau xà lách couronne mà ngày x a ăn ph
th ng có rau này. Bên Tây thì mình có ăn lo i rau này có v h i đ ng
đ ng, dòn dòn, lá có răng tua tua nh ng bên M thì không th y bán. V
Đà L t tuy thèm nh ng không dám ăn vì l n đ u v mình b Tào Tháo
r t ói m t xanh luôn vì ăn rau.

S N ĐEN
(11/29/13)

